

Dat	Län	Kommun	Stift	Församling	Kyrkogård
2011 / 2013	Skåne	Ängelholm	Lund	Strövelstorp	Strövelstorp
Inventare	Fotograf	Original förvaras	Bilder år	Kvarter	Gravplats nr
Ingvar Nilsson	Ingvar Nilsson	Kyrkoarkiv	2013	8F	141-142

Översiktsbild	Detaljbild
	

Gravvårdstyp (t.ex stående, liggande, material)	Stående låg sten. Metallkors högst upp.
Inskriptionstyp (t.ex försänkt, upphöjd, metallbokstäver)	Metallbokstäver
Omgärdning (t.ex. sten, häck, staket)	Buxbomshäck, senare borttagen.
Ytmaterial (t.ex. sand, singel, stenplattor)	Singel, senare gräsmatta.
Växtmaterial (t.ex. träd, buskar)	Inget

Inskription (/ = radbrytning)	Lanbrukaren / Hjalmar Karlberg / * 9.10 1882 † 20.7 1972 / Hustrun / Ruth Ingeborg / f. Granberg / * 27.5 1895 † 5.8 1921 /
Citat (/ = radbrytning) t.ex. psalm- el. bibelvers, med för aktuell tid relevant översättning	---

Porträtt / Speciella noteringar, Övrigt:

Gravplats med utgången gravrättstid.

Hjalmar Karlberg var sedan 1913 ägare till gården Bialitt som hade varit en anrik krog, Bialitt krog, som låg vid landsvägen mot Ängelholm strax norr om Strövelstorp. Sista dagen för öppethållande av krogen var den 30 april 1896. Huset finns ännu kvar.

Den 29 april 1916 vigdes Hjalmar Karlberg och Ruth Granberg från Sandåkra. Det kom en ung kraft med nya idéer till gården. När familjen väntade sitt fjärde barn tillstötte något som läkarna inte klarade av. Ruth, endast 26 år, och barnet avled. Detta drabbade fjärde familjen i följd på Bialitt, där en av föräldrarna gick bort tidigt och efterlämnade små barn. Hjalmar hade sin mor Petronella med på Bialitt hela tiden. Nu fick hon, som var nära 70 år, sköta barnbarnen och ha ansvar för hushållet. Jordbruket på Bialitt drevs traditionellt, som på granngårdarna, med sockerbetor, spannmål och foder för mjölkproduktion.

Sonen Gustav, född 1918, arrenderade gården från 1943 och blev 1972 ägare tillsammans med sin hustru Inga.

Om Petronella Karberg och en av hennes söner, som dog tidigt, se gravplats (08F, 012) och (08F, 013).

Källa: Studiecirkeln "Bygdeforskning - Strövelstorp" 1990-1993.
Nedtecknat av Harald Samuelsson 1993
Erhållet av Karin Jönsson 2006.

På följande sidor finns ytterligare uppgifter om Bialitt krog.

Då Bialitt var krog

Av Harald Samuelsson

I Skåne finns fem orter med Bialitt, namn på näringsställen, krogar. Äldst är Bialitt i Strövelstorp. Ordet 'Bialitt' är bygdemål, sammansatt av 'bia' (bida) i betydelsen vänta eller stanna och 'lit' (litet). Den sortens uppmaningsnamn var vanliga förr: Stattena, Springforbi, Tittente.

Bialitt i Strövelstorp är gården nordväst om korsningen mellan väg 107 och infarten till Strövelstorp. På kartan från 1687 över "Varalövs och Sandåkra byars uppmätning" finns inte Bialitt med, men på 1756 års karta över "Södra Warilads By" är namnet Bjalit utsatt, då med ett betydligt mindre tecken än för gårdarna i byn.

Bialitt var ett torp med tre tunnland och 9 kappland (totalt cirka 16.200 kvm) jord. Det lydde under Vegeholms gods.

När eller hur Bialitt kom till finns ingen uppgift om. Ett nytt ställe där man kunde rasta eller övernatta blev oftast känt genom att de, som besökt stället, berättade det vidare till andra. De vägfarande som väntade på att få 'bia lit' gav stället namnet men det gick nog ett tiotal år innan det blev känt och vedertaget.

Tidigt 1700-tal

Skåne återhämtade sig efter 1600-talets många krig och stora nöd först under åren efter sekelskiftet 1700. Vägar och broar blev farbara igen och kontakten med det övriga Sverige förbättrades. Verksamheten på krogen Bialitt kan ha börjat omkring 1710.

Bialitt hade som krog inga förordningar så som gästgivaregårdarna hade; gästgivareskjutsarna körde raskt förbi eftersom Bialitt inte var ett skjutsställe. I Ingelstorp, Fleninge och Ängelholm fanns de närmaste gästgivaregårdarna.

Såväl bygdens folk som vägfarande besökte krogen ungefär som dagens bilburna resenärer gör, när de stannar vid ett motell för en enkel måltid. Under 1700- och 1800-talen fick den, som hade något ärende att uträtta, oftast gå till fots även om avståndet var långt. Det snabbaste färdssättet, tills järnvägarna blev utbyggda, var att rida. Varutransporter utfördes med häst och vagn under självhushållningens tid. Av säkerhetsskäl körde oftast flera skjutsar tillsammans i en forä, som kunde hålla omkring 5 km/h. Med lämpliga mellanrum gjordes längre uppehåll för att ge hästarna foder, vatten och vila.

Under mitten av 1800-talet förekom ofta benämningen Vårdshuset Bialitt, och stället var flitigt anlitat av såväl resande som av transporterande foror. Innehavaren benämndes vårdshusidkare eller krögare och Strövelstorps sockenstämmor hölls oftast där.

Rusdrycker lockade

Till begreppet krog hör rusdrycker, både till servering och för avsalu. Gästgivaregårdarna hade en central roll här före Systemets tid, och krogar som Bialitt. År 1718 utfärdades förbud mot husbehovsbränning. Det upphävdes redan året därpå, och fram till 1855 växlade sedan rättighet med förbud. Den fria rusdrycksförsäljningen var dock mycket generös fram till 1919, då Brattssystemet genomfördes.

De här olika perioderna påverkade krogrorelsen på Bialitt. I sockenstämmans protokoll kan besluten om utskänkningsrätten av brännvin följas fram till 1858, då det efter mycket parlamentering och votering med stor majoritet beslutades om avslag på ansökan.

Under de följande årtiondena drevs en allt starkare kampanj mot det skadliga bruket av rusdrycker. Carl Olin, kyrkoherde i Strövelstorp 1859-1888, arbetade med kraft mot missbruket samt mot handel och utskänkning av brännvin, vin och öl. Ur hans skrivelse till kommunalnämnden daterad den 11 maj 1886 noteras:

-Det må väl kunna sägas, att moraliska olyckor ibland oss framkallas i mindre grad genom det vin som blivit försålt hos handlandena, än det vin och bier, som till överflöd avyttras inom församlingen, framför allt det som utskänkes från det gamla olycksnästet Bialite.

Häststöld

Första gången namnet Bialitt påträffas i skrift är i Södra Åsbo tingsrätts protokoll den 18 februari 1725. Det gällde en häststöld. I början av september 1724 stals en svart häst från bonden Jöns Eskilsson på Bialitt. Tingsrätten höll "behörig rannsaking" med en person som kunnat åtalas för stölden.

-Han hade, tre veckor ungefär före Michaeli tid, rest nedifrån Konga socken och by, därest han haft sin hemvist, och skulle bege sig till Halland och kommit till en krog, Bialled kallad, under Vegeholms gods, och lånte hus om natten ridande på egen häst.

Nästa dag, då gästen fortsatt mot Ängelholm, saknades den svarta hästen på Bialitt. Misstankarna riktades mot mannen, som hade bott där under natten, så det gällde att fortast möjligt komma ikapp honom. Vid Östra Karup påträffades han och Jöns Eskilsson kände igen sin häst.

Mannen, på väg till Halland, hade en annan berättelse om hur han fått tag på hästen, men den historien trodde inte rätten på utan dömde honom till 142 daler silvermynt i böter, samt en söndags kyrkoplikt.

Hjälp av piga

Efter detta tingsrättsprotokoll är det en lucka i uppgifterna om dem som bodde på och drev krogen. År 1780 noteras en ung familj på Bialitt. Mannen var smed med två anställda och hustrun skötte krogen med hjälp av en piga, en arbetsfördelning som tillämpades av andra innehavare fram till 1820.

Smeden hette Pär Bengtsson, hustrun Kjersti, samt drängen Johan, gossen Nils och pigan Sissa. 1801-1817 fanns smeden Lars Ohlsson och hustrun Bengta med fem barn på Bialitt. Epoken smeder slutar med Peter Westerberg och hustru Maria med två döttrar åren 1817-1820.

År 1820 togs Bialitt över av torparen Pehr Nilsson och hans hustru Kjersti, som fick nio barn. De kom från Rebbelberga och familjen kom att driva Bialitt i två generationer, under 75 år. Grenar av släkten finns på många håll i bygden.

Pehr dog 1831 av nervfeber, d.v.s. tyfus. Kjersti blev ensam men fortsatte att driva krogen. Sonen Jöns växte upp där och tog över rörelsen 1845 tillsammans med sin maka Sissela från Allerum. När godsägaren på Vegeholm Johan Sjökröna sålde ut några av godsets gårdar 1850 köpte Jöns och Sissela granngården Norra Varalöv 16:6 och flyttade dit. Brodern Nils Persson övertog och drev sedan Bialitt.

Torpet utvidgades under mitten av 1800-talet genom markköp från Vegeholm. Gränserna fastställdes i laga skiftet 1855 för Kärra by och Norra Varalöv 16. Skifteskartan visar att husen låg så, att gårdsplanen var kringbyggd på tre sidor. Manbyggnaden, d. v. s. krogen, låg mot söder medan det var öppet mot norr. En ny manbyggnad uppfördes 1858 på östra sidan av gårdsplanen, endast några meter från stora vägen. Detta boningshus är fortfarande i bruk, men vägen har flyttats en bit ifrån.

Slutet närmar sig

Krögarparet Nils Persson och Ingar Hansdotter fick sex barn, varav tre emigrerade till Amerika liksom 17 av 43 kusiner med rötter från Bialitt. Nils dog 1895.

Under slutet av 1800-talet utbyggdes det skånska järnvägsnätet. Stationssamhällen med affärer, hotell och kaféer m.m. växte upp. Hela samhället omdanades, och därför måste många gästgivargårdar och krogar slå igen.

Nu närmade sig slutet för krogen Bialitt. Åren omkring 1890 förekom klagomål om oordning och bråk. Landsfiskalen i Ängelholm begärde att krogen skulle stängas. Vid stortorgsdagar i Ängelholm var staden starkt polisbevakad, så vissa grupper som ville ha det friare, sökte sig till närbelägna krogar, där det då blev fylla och bråk.

Sista dagen för öppethållande av krogen var den 30 april 1896, majsjungaredagen. Då lär våren ha hälsats på Bialitt.

En ny epok

Efter krogen följde en lugnare epok, med traditionellt lantbruk som viktigaste näringsgren. Kring sekelskiftet 1900 drivs gården Norra Varalöv nr 16:5 av Fritz Hansson och hans hustru Anna Maria. Den nedslitna gården repareras och nya ekonomibyggnader uppförs.

Efter Hanssons kom familjen Karlberg. Hjalmar Karlberg köpte gården 1913. Sockerbetor, spannmål och foder för mjölkproduktion var grödorna. Sonen Gustav Karlberg utbildades inom lantbruket och han drev gården 1943-1983, med satsning bland annat på tidig potatis och morötter, som passade sandjorden väl.

Nuvarande ägare (år 1994) är tredje generationen Karlberg, Per Rundgren och Britt, född Karlberg. Jordbuket omfattar nu ca 60 hektar.

Källa: Ängelholms hembygdsbok 1994. Av Harald Samuelsson.